

Powieść tendencyjna w pozytywizmie - próba charakterystyki

Powieść tendencyjna - geneza

Powieść tendencyjna była gatunkiem literackim **charakterystycznym dla polskiego pozytywizmu**. Wraz z nadejściem nowej epoki zmianie uległ również obowiązujący światopogląd, a więc pożądane idee i wartości. Aby kształtować u ówczesnych określone cechy (patriotyzm, odpowiedzialność za siebie i innych, zamiłowanie do pracy itd.), sięgano właśnie po literaturę, tworząc utwory **bardzo wyraźnie oddzielające dobro od zła i jawnie promujące wzorce postępowania**.

Powieść tendencyjna - cechy i założenia

Nazwa gatunku pochodzi od łacińskiego słowa *tendere* – **kierować**. Takie było właśnie główne zadanie powieści tendencyjnej – miała ona wskazywać czytelnikom właściwą drogę, podsuwać określone rozwiązania, dostarczać wartościowe wzorce, w odpowiedni sposób kształtując ich postawy. Dzieła tego typu **podporządkowane były pewnym ideom i hasłom programowym** (np. „Marta” – emancypacja kobiet).

Powieść tendencyjna nie pokazywała bohaterów o złożonej i psychice, rozdartych pomiędzy równorzędnymi racjami. Koncentrowała się na **bardzo wyraźnym odróżnieniu rzeczy wartościowych od niewiele znaczących, niewartych uwagi**. Prezentowane postaci często ukazywane były w **sposóbschematyczny** – reprezentowały albo właściwe podejście (sukces, nagroda), albo szczytne idee promowane w powieści były im obce (porażka, rozczarowanie).

Narrator powieści tendencyjnej był trzecioosobowy i wszechwiedzący. Dzieła te zawierają wiele jego **spostrzeżeń, przemyśleń i sądów (ocen)**. Otwarciem sympatyzuje on z pozytywnym bohaterem, chwając jego postępowanie lub przestrzegając przed konsekwencjami, gdy staje się ono niewłaściwe.

Powieść tendencyjna w swoich założeniach miała docierać do jak największej liczby odbiorców (stąd stosowane w niej uproszczenia na wielu płaszczyznach), wpływać na ich działanie i postawy życiowe. Stała się ona szczególnie cennym **narzędziem „poprawiania świata”** dla pozytywistów.

Powieść tendencyjna - twórcy i przykłady

Eliza Orzeszkowa – „Na prowincji” (1870), „Marta” (1873);

Michał Bałucki – „Siostrzenica księdza proboszcza” (1872);

Andrzej Pług – „Oficjalista” (1866-1867).